

NESTALI SU APSOLUTNI PRIORITET, ALI POLITIZACIJA PROBLEMA OTEŽAVA SURADNJU

 www.stina.hr/2025/10/26/nestali-su-apsolutni-prioritet-ali-politizacija-problema-otezava-suradnju/

I Komisija za nestala lica Republike Srbije (centralna institucija za ovu problematiku u Srbiji) problem nestalih smatra jednim od ključnih pitanja u bilateralnim odnosima Srbije i Hrvatske te ističe da su obje strane suglasne da bi i najmanji pozitivni pomak na tom planu otvorio prostor i dao zamah boljoj suradnji i u svim drugim oblastima. Ukazujući na pravne temelje suradnje te da je kroz dugogodišnju dosadašnju suradnju riješeno više od 2.000 slučajeva Komisija, međutim, navodi da je u posljednjih 5 godina uočen visok stupanj politizacije procesa sa strane hrvatskih vlasti što za posljedicu ima zastoj u suradnji, koji se ogleda u rješavanju slučajeva po nacionalnom principu. Daje se i ocjena kako je nedopustivo da Hrvatska kao članica EU postavlja uvjete Srbiji u vezi njenog pristupanja EU, ne poštujući pravni okvir za suradnju sa Srbijom te druge međunarodne pravne norme koje reguliraju ovu materiju. Pritom se smatra da je za daljnji napredak neophodno intenziviranje i koordinacija aktivnosti svih nadležnih organa i institucija na rješavanju ovog pitanja sa Hrvatskom, što bi omogućilo sistematski, kontinuiran napredak u ovoj oblasti i rezultiralo rješavanjem većeg broja slučajeva nestalih sa spiskova jedne i druge strane, čemu, po mišljenju Komisije, na žalost ne doprinose sve učestalije i oštrije kritike i optužbe najviših hrvatskih dužnosnika, da je za zastoj u ovom procesu odgovorna Srbija.

Nastojeći dobiti što širi uvid u problematiku vezanu za aktivnosti u pronalaženju sudbine nestalih u vrijeme Domovinskog rata (u kakvim okolnostima su nestali i kako stradali te gdje su grobišta s njihovim ostacima), zatraženi su odgovori sa relevantnih adresa iz Republike Hrvatske i Republike Srbije, kako od institucija koje se bave istragom tako i od organizacija civilnog društva te pojedinaca koji su bili uključeni u te aktivnosti.

Jedan set pitanja prosljeđen je i Komisiji za nestala lica Republike Srbije, tijelu kojeg je 8. lipnja 2006. godine osnovala Vlada Srbije s mandatom da se „bavi rješavanjem problematike nestalih lica u oružanim sukobima na prostoru SFRJ i AP Kosovo i Metohija“. To obuhvaća praćenje, proučavanje i utvrđivanje prijedloga za rješavanje pitanja nestalih osoba, prikupljanje podataka i davanje obavještenja o nestalim osobama u oružanim sukobima i u vezi sa oružanim sukobima na prostoru SFRJ i Kosova, koordiniranje rada nadležnih organa i organizacija u postupku traženja nestalih, ekshumaciju i identifikaciju, suradnju s nadležnim organima, obiteljima nestalih i njihovim udruženjima radi rješavanja statusnih pitanja nestalih i humanitarnih pitanja njihovih obitelji.

Na poslana pitanja stigao je opsežan odgovor na 22 kartice teksta u kojima je detaljno opisan rad Komisije, tok suradnje s hrvatskim i međunarodnim službenim tijelima te udrugama koje se bave nestalima. Navedeni su usponi i padovi u suradnji te zahtjevi obiju strana, uz načelne stavove kao i političke ocjene koje se odnose na tu suradnju te prepreke u obavljanju zadaće za koju se kaže da je „pitanje nestalih jedno od ključnih pitanja u bilateralnim odnosima Srbije i Hrvatske“ te da su se glede nestalih obje strane „suglasile da je to najvažnije pitanje i apsolutni prioritet i da bi i najmanji pozitivni pomak otvorio prostor i dao zamah boljoj suradnji u svim drugim oblastima“.

APSOLUTNI PRIORITET

Pritom se naglašava da „usuglašavanje stavova dodatno komplicira Zakon o osobama nestalim u Domovinskom ratu Hrvatske, interni propis koji ne može imati jaču pravnu snagu od sporazuma postignutog u Daytonu i drugih međunarodnih obaveza Hrvatske u vezi s nestalim osobama“, Spornom se smatra i „kvalifikacija ‘Domovinskog rata’ koja otežava proces traženja nestalih, kao i navodi da su ‘Srbija, Crna Gora i JNA s oružanom pobunom dijela srpskog građanstva u Hrvatskoj izvršili oružanu agresiju na Hrvatsku, koja je vodila pravedan i legitiman, obrambeni i oslobodilački, a ne agresivni i osvajački rat, prema kome je branila svoj teritorij od velikosrpske agresije unutar međunarodno priznatih granica““. U tom kontekstu se navodi kako „činjenica da neki nestali koji se vode u evidenciji MUP-a RH nisu uvedeni u evidenciju Uprave za zatočene i nestale“ ukazuje na to da „evidentiranje srpskih žrtava ne ide u prilog hrvatskoj strani, jer konačni broj evidentiranih nestanaka osoba srpske nacionalnosti i njihova identifikacija ruše mit o Domovinskom ratu i tezi da su Srbi bili agresori“, koja konstrukcija zaključka nije baš najjasnija.

Ističe se da do danas Uprava za zatočene i nestale nije organizirala ekshumacije posmrtnih ostataka na Gradskom groblju u Daruvaru niti zajedničko izviđanje i ekshumaciju na Novom groblju u Kninu, uz ocjenu da je Komisija „po tko zna koji put

izigrana vjerujući obećanjima Uprave“.

Ukazuje se i na to da Ministarstvo branitelja na svojoj web stranici izvještava o provedenim identifikacijama pri čemu je „uočeno da se prilikom identifikacije žrtava hrvatske nacionalnosti iznose podaci o broju identificiranih osoba, njihova imena, okolnosti pod kojima su stradali, mjesto i vrijeme stradanja“, uz navođenje da je riječ „o žrtvama velikosrpske agresije“. Nasuprot tome ističu u Komisiji „kada su u pitanju identifikacije žrtava srpske nacionalnosti daju se jako šturi izvještaji bez navoda o njihovom etničkom porijeklu, imena, vremena i mjesta stradanja i ostalih okolnosti, već samo navode županiju gdje su ekshumirani njihovi posmrtni ostaci“. Dodaje se kako se identifikacije žrtava hrvatske nacionalnosti „provode na najvišem državnom nivou uz prisutnost ministra hrvatskih branitelja, dok se identifikacije srpskih žrtava provode bez njegove prisutnosti“ te se zaključuje da „već sama ta gesta govori o tome da sve žrtve nemaju isti tretman u Hrvatskoj“.

S obzirom na obim i strukturu dostavljenog teksta, nastojalo ga se (uz neznatna kraćenja) prilagoditi, kako bi se dostavljene informacije što više uskladile sa (redizajnirano) postavljenim pitanjima.

Pošto u Hrvatskoj javnosti gotovo i ne postoji spoznaja da se među 1744 nestala nalazi i značajan broj osoba srpske nacionalnosti te da se s tom brojkom i ne izlazi u javnost, nego se povremeno pa i od predstavnika Srba tek može čuti da je riječ o nešto malo manje od polovice spomenute brojke postavili smo pitanje s kakvim podacima raspolaže Komisija za nestala lica Republike Srbije.

U odgovoru se kaže da se prema podacima Međunarodnog komiteta Crvenog križa (MK CK) iz kolovoza 2025. godine „kao nestali u regiji vodi 9.629 osoba, od kojih 1.862 u Hrvatskoj“.

Ističe se da je tek na sastanku Povjerenstva Vlade RH i Komisije 1. i 2. veljače 2006. godine Hrvatska na listu traženja stavila osobe srpske nacionalnosti – državljane RH, dok je do tada „spisak traženja RH (oko 1142 osobe) bio uglavnom jednonacionalan, sa 50-tak hrvatskih državljana srpske nacionalnosti“. Na tom sastanku je „hrvatska strana predala listu sa 1124 nestale osobe uglavnom hrvatske nacionalnosti u periodu 1991.-1992. godine i listu sa 925 osoba uglavnom srpske nacionalnosti, nestalih tokom 1995. godine“. Nadalje, da se „u službenim evidencijama Komisije kao nestali vodi 1541 osoba u Hrvatskoj“. Navodi se da je riječ o 359 državljana Republike Srbije, 578 osoba srpske nacionalnosti državljana Republike Hrvatske, čije obitelji sada žive u Srbiji te 604 osobe čiji nestanak nije prijavljen prema kriterijima Međunarodnog komiteta Crvenog križa, pri čemu se radi na njihovoj verifikaciji u suradnji s MK CK i udrugama obitelji.

KRITIKE HRVATSKE STRANE

Kako se ponekad govori da se značajan broj ekshumiranih tijela nalazi u institucijama za identifikaciju, a da ona gotovo „stoji na mjestu“ te da je riječ o više od polovice osoba za kojima se traga postavljena su pitanja zašto taj proces nije brži; što koči bržu identifikaciju i koje su prepreke na putu suradnje?

Ukazujući na pravne temelje suradnje te da je kroz dugogodišnju suradnju riješeno više od 2.000 slučajeva u odgovoru Komisije se navodi da je „u posljednjih 5 godina uočen visok stupanj politizacije procesa sa strane hrvatskih vlasti, što za posljedicu ima zastoj u suradnji, a koji se ogleda u rješavanju slučajeva po nacionalnom principu“.

Podsjeća se da su značajan doprinos suradnji dali susreti na najvišem državnom nivou, da je dodatan poticaj bilo imenovanje specijalnih izaslanika za rješavanje pitanja nestalih, ali da je „nizom zakonskih rješenja u Hrvatskoj proces skoro u potpunosti zamro“ pa je posljednji bilateralni sastanak Komisije i Povjerenstva održan 30. 01. 2023. g. u Zagrebu. Temeljem postignutog dogovora Uprava za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja je organizirala sastanak nadležnih tijela Srbije, Hrvatske i BiH i zajedničko terensko izviđanje Gradskog groblja u Daruvaru 28. 03. 2023. g., kada su dogovorene aktivnosti za izviđanja mjesta mogućih grobnica po ranije istaknutim zahtjevima. „Tada su predstavnici Uprave izvijestili o načinu i metodologiji rada prilikom ekshumacije posmrtnih ostataka te da će po istoj metodologiji biti izvršeno zajedničko izviđanje i ekshumacija na Novom groblju u Kninu gdje su kao NN osobe pokopane žrtve na Miljevačkom platou (12). Međutim, do danas Uprava nije organizirala ekshumacije ni u Daruvaru, niti je organizirala izviđanje i ekshumaciju u Kninu“.

Ističe se da je do 2019. g. Srpskoj strani bio omogućen monitoring kada se radilo o žrtvama srpske nacionalnosti, ali da od tada Hrvatska „zanemaruje zajednički utvrđenu metodologiju te poziva Komisiju da prisustvuje identifikacijama srpskih žrtava samo kada njihove obitelji žive u Srbiji, dok obitelji iz Hrvatske pozivaju samostalno“ te da „ekshumacija od 2018. g. nije bilo“, čime je „Hrvatska onemogućila praćenje procesa i utvrđivanje točnog broja žrtava srpske nacionalnosti“. Dodaje se da su od siječnja 2019. do kolovoza 2025. godine, uz prisutnost Komisije identificirani ostaci 40 osoba, dok je Uprava samostalno izvršila identifikaciju 33 osobe srpske nacionalnosti.

S obzirom da se iz Zagreba, kako iz službenih institucija, tako i od udruga redovno čuje da je za sporost u pronalaženju ostataka te identifikaciji kriv službeni Beograd, koji Hrvatskoj ne prosljeđuje podatke o nestalima postavljeno je pitanje ima li Beograd te podatke te može li pomoći da se prikupe saznanja od svjedoka gdje se nalaze posmrtni ostaci za kojima hrvatska strana traga?

Odgovoreno je da Komisija nastavlja suradnju s Hrvatskom i Međunarodnom komisijom za nestale, Crvenim križem Srbije te udruženjima obitelji nestalih u Srbiji radi nastavljanja prikupljanja potrebnih podataka, pogotovo s onima koji do sada nisu prijavili nestanak u skladu s međunarodnim kriterijima ili nisu ustupili uzorke za analizu DNK (prikupljeno 57 referentnih krvnih uzoraka koji su distribuirani u laboratorij Međunarodne komisije). Kaže se i da je Komisija, sukladno obavezama preuzetim 30. 01. 2023. g. uputila 19. 04. 2024. g. Upravi za zatočene i nestale prijedlog za sastanak u travnju te godine, ali da ga je hrvatska strana odbila jer „ne žele da se sastaju dok naša strana ne bude imala odgovor na njihove zahtjeve“.

Nadalje se kaže da je u sklopu suradnje hrvatskoj strani predano:

- 1093 identifikacijska protokola s osobnim stvarima za osobe stradale u Vukovaru 1991. godine, na osnovu kojih je ekshumirano 938 i identificirano više od 850 osoba, nakon ekshumacija izvršenih 1998. godine na Novom groblju u Vukovaru;
- Identifikacijski protokoli za posmrtno ostatke ekshumiranih na teritoriju Srbije;
- Medicinska dokumentacija Vukovarske bolnice, s evidencijom bolnice u kojoj su podaci o dijagnozama 1286 osoba, knjige prijema, terapije, evidencije umrlih i drugo;
- U suradnji tadašnjeg Tužilaštva za ratne zločine Srbije i nadležnih vladinih i pravosudnih organa Hrvatske g. su locirane dvije grobnice u Sotinu kod Vukovara;
- Predane su raspoložive informacije od značaja za slučajeve nestalih (Grabovo, Bogdanovci, Marinci....);
- Tokom g. sa hrvatskom stranom su izvršena zajednička izviđanja i lociranja mogućih mjesta ukopa u Slakovcima i Petrovcima;
- Predane su raspoložive informacije o mjestima pokopa nestalih (Grabovo, Bogdanovci, Marinci, Laslovo, Karađićevo, Ernestinovo, Tordinci, Sotin, Tenja....);
- Redovno se dostavljaju saznanja o nestalima koji su bili u zatvorima, medicinskim centrima i drugim ustanovama na teritoriju Srbije;
- Hrvatskoj su predani posmrtni ostaci 128 osoba sa spiska traženja Hrvatske, koji su bili sahranjeni na gradskim grobljima u Srbiji;
- Izvršene su provjere na grobljima u Subotici, Somboru, Šidu, gdje su provedene i ekshumacije, Apatinu, Bačkoj Palanci, Sremskoj Kamenici, Sremskim Karlovcima, Futogu i Petrovaradinu;

• Vukovar, 011110

Dijelovi ljudskih kostiju, koji najvjerojatnije pripadaju žrtvama Domovinskog rata, pronađeni su prilikom iskopa rova za polaganje cjevovoda sustava za navodnjavanje na poljoprivrednim površinama u vlasništvu vukovarskog VUPIK-a.

foto: Mladen Obrenovic

ISCRPAN POPIS URAĐENOG

11) Tokom 2006. g. izvršena je provjera u vezi informacija u medijima o prijemu 187 ranjenika sa područja Vukovara u Novosadsku bolnicu u studenom 1991. g. te je utvrđeno da je informacija netočna, o čemu je hrvatska strana pismeno obaviještena 13. i 14. ožujka 2007. g.;

12) Izvršene su provjere na grobljima u Stajićevu i Begejcima pri čemu je utvrđeno da „nema sahranjenih koji se mogu dovesti u vezu s oružanim sukobom na prostoru SFRJ“. Isto je izvršeno i u Zrenjaninu;

13) Godine 2010. su izvršene provjere u Aleksincu i Nišu. U Nišu je ekshumirano 9 NN i jedna identificirana osoba sa liste traženja Hrvatske;

14) U Beogradu je 27. 07. 2020. Hrvatskoj predan Spisak razmijenjenih i otpuštenih osoba iz sabirnih centara i KPD ustanova u Srbiji 1991.-1992. (2876 osoba). Uspoređivanjem evidencija je utvrđeno da se razlikuju u 58 imena, ali je konstatirano da se ove osobe ne vode u službenim evidencijama nestalih;

15) Kroz suradnju nadležnih tijela i nacionalnih organizacija Crvenog križa „zatvoreno je oko 300 slučajeva traženja nestalih, bilo da je utvrđeno da je nestala osoba živa, ili je tražitelj obaviješten da je osoba za kojom se traga umrla te su mu dostavljeni podaci o mjestu sahrane“;

16) Kroz regionalnu radnu grupu za slučajeve s nižom statističkom vjerojatnošću kod DNK preklapanja riješeno je 45 slučajeva i stvoreni su preduvjeti za rješavanje drugih.

Od 2002. do 2006. u Srbiji su izvršene ekshumacije u Novom Sadu (60), Sremskoj Mitrovici, Rumi i Inđiji (111), Šapcu, Vladimirovcima, Bogatiću, Loznici (52), na groblju Lešće (71) u Beogradu i Obrenovcu (6), na grobljima Nova Bežanija i Orlovača u Beogradu (62), dok je do 2018. g. ukupno ekshumirano 488 osoba (457 na navedenim lokacijama i 31 temeljem pojedinačnih zahtjeva nadležnih tijela iz Hrvatske i BiH). Do rujna 2019. su sa navedenih lokacija Hrvatskoj predani posmrtni ostaci 102 osobe, što uz ostatke 19 osoba predanih od 1995. – 2002. čini ukupno ostatke 121 osobe sahranjenih na grobljima u Srbiji.

Na kraju se konstatira da je Komisija odgovorila na sve zahtjeve hrvatske strane za provjeru lokacija na području Srbije, osim lokacije kod nekadašnje kudeljare u Bogojevu i mjesnih groblja duž Dunava, nizvodno od Smedereva. S tim u vezi je dostavljen je izvještaj sa fotodokumentacijom i identifikacijskim protokolima sahranjenih NN osoba na grobljima nizvodno od Smedereva, nakon čega „nije iskazana zainteresiranost za zajedničko izviđanje ovih lokacija“. Kaže se da je rad nastavljen te da se očekuje naredni bilateralni susret kada bi se novoprikupljena dokumentacija predala hrvatskoj strani.

Što se tiče hrvatske strane navode se tri zahtjeva

- Dostavljanje informacija o primarnim i sekundarnim grobnicama na teritoriju Republike Hrvatske;
- Predaja preostale dokumentacije iz Vukovarske bolnice i Borovo Komerca;
- Dostava saznanja o nestalim osobama koja su bila u zatvorima, medicinskim i drugim ustanovama u bivšoj SFRJ.

REZULTATI KONTINUIRANE SURADNJE

Srpska strana je tražila da se na 54 lokacije izvrše probna iskapanja, a na 36 poznatih grobnih mjesta i ekshumacija. S tim u vezi pitanje Komisiji je bilo je li hrvatska strana udovoljila tom zahtjevu i jesu li počela istraživanja, odnosno iskapanja? Jesu li u tom smislu osigurani DNK uzorci, kako bi se moglo pristupiti identifikaciji?

U odgovoru se govori o Operativnoj listi nastaloj u suradnji s Dokumentaciono informativnim centrom „Veritas“, koji je prikupio „dokumente o stradanju Srba na području Republike Srpske Krajine, evidentirao poginule i nestale Srbe sa područja Hrvatske i RSK“. „Veritas“ je ustupio podatke Komisiji, a ona je 18. 12. 2013. godine u Beogradu tu listu predala Upravi. Nadalje se kaže da je „Uprava dugo odugovlačila s provjerom podataka navodeći da su im svi raspoloživi kapaciteti prezauzeti i da bi provjera dovela do zagušenja u radu Uprave pa se do danas nije pozabavila ovim pitanjem“. Slijedom toga se zaključuje da „neverifikacija ovih slučajeva utiče na ukupan broj riješenih slučajeva i ukazuje na naše tvrdnje da su ove osobe zaista nestale, na što je i ukazano hrvatskoj strani“. Dodaje se da je nakon 2019. g. Identificiran samo jedan slučaj s Operativne liste.

Nadalje se navodi da je kontinuiranom suradnjom riješeno više od 2.000 slučajeva sa spiskova traženja. U okviru razmijenjene dokumentacije „preuzeti su posmrtni ostaci i dobijena 42 identifikacijska protokola za stradale pripadnike JNA tokom napada i opsada kasarni u Hrvatskoj 1991. g.; iz masovnih, zajedničkih i pojedinačnih grobnica u Hrvatskoj ekshumirani su ostaci više od 1.4900 žrtava srpske i drugih nacionalnosti za koje je Komisija pokazala interes; Hrvatska strana je dostavila spiskove s imenima i mjestima pokopa za 956 žrtava iz akcija Hrvatske vojske „Bljesak” i „Oluja” i predala 669 protokola za neidentificirane stradale osobe u navedenim akcijama. Usporednom analizom Komisija je utvrdila postojanje 1.300 grobnih mjesta na registriranim lokacijama, o čemu je obavijestila Republiku Hrvatsku. Iz tih grobnica su od 2001. do 2019. godine ekshumirani ostaci više od 1.300 osoba, od kojih je oko 800 identificirano i predano obiteljima; Ekshumirani su ostaci žrtava stradalih 1991. g., pokopani u Slavonskom Brodu, Kukunjevcima, Šnjegaviću, Mašićkoj Šagovini i sekundarnoj grobnici Rizvanuša kod Gospića, gdje su pronađeni posmrtni ostaci mještana Paulin Dvora, Obradović Varoši, gdje su ekshumirani ostaci ubijenih u akciji „Medački džep 1993. g.”; Obitelji su posredstvom Komisije podnijele 83 pojedinačna zahtjeva za ekshumaciju i identifikaciju, od čega 53 nisu riješena; U suradnji s MK CK i Upravom organiziran je odlazak 69 grupa obitelji (više od 2.000 članova) u Zagreb radi konačne identifikacije i unosa posmrtnih ostataka identificiranih osoba u Srbiju; Nakon akcija „Bljesak” i „Oluja” iz zatvora i tzv. kampova u RH je oslobođeno 1.500 osoba srpske nacionalnosti, od kojih je većina prešla u tadašnju SR Jugoslaviju.”

Govoreći o dogovoru o monitoringu iz svibnja 2001. g., kojim je Komisiji omogućeno prisustvovanje ekshumacijama u Hrvatskoj, kaže se da je do 2019. g. u Hrvatskoj ekshumirana 1.401 osoba, od kojih je identificirano njih 979 i predano obiteljima. „Od ukupnog broja ekshumiranih 1.185 ih je stradalo u „Bljesku” i „Oluji” (787 identificirano i predano obiteljima). Preostalo je još 36 grobnih mjesta stradalih u ovim operacijama u kojima proces ekshumacije nije završen”.

NEPRIHVATLJIVA POLITIZACIJA

U tom kontekstu se daju i političke ocjene o „uočenom visokom stupnju politizacije procesa te se ne rješavaju slučajevi koji bi mogli biti riješeni (vojnici JNA, Srbi nestali 1991. i 1995.g.), na uštrb onih o čijim se nestancima ništa ne zna (Hrvati nestali 1991.g.). Daje se i ocjena kako je „nedopustivo da Hrvatska kao članica EU postavlja uvjete Srbiji u vezi njenog pristupanja EU, ne poštujući pravni okvir za suradnju sa Srbijom te druge međunarodne pravne norme koje reguliraju ovu materiju”. Kao argument za takvu ocjenu Komisija navodi da Hrvatska „još nije predala tijela svih vojnika JNA, ekshumirala sva poznata grobna mjesta na kojima su pokopane žrtve „Bljeska” i „Oluje”, izvršila provjeru lokacija mogućih masovnih i pojedinačnih grobnica....”

U odgovoru se posebno ukazuje na netransparentnost i sporost identifikacije osoba srpske nacionalnosti. Navodi se da su izgovori bili različiti u različitim periodima. Od „velikog pritiska branitelja koji su negodovali zbog većeg broja identificiranih Srba u odnosu na broj Hrvata na godišnjoj razini; nedovoljnim kapacitetima mrtvačnica u

Hrvatskoj; zauzetošću raspoloživih kapaciteta, jer se Ministarstvo hrvatskih branitelja bavi istraživanjem i obilježavanjem grobnica iz Drugog svjetskog rata". Kao realne razloge zastoja spominje se vrijeme pandemije korona virusa i zemljotres u Zagrebu 2020. g.

Napominje se i da Međunarodna komisija za nestale vrši identifikaciju žrtava, temeljem sporazuma sa svima uključenima u proces (Hrvatska, BiH, Srbija i Kosovo), o suradnji na identifikaciji putem DNK analize, dok Hrvatska ima svoj DNK laboratorij i nije u potpunosti integrirana u proces, zbog čega je on u Hrvatskoj „spor i netransparentan". Kaže se da Hrvatska to opravdava nedovoljnim brojem DNK uzoraka srodnika žrtava i dovoljno razvijenim kapacitetima da samostalno identificira žrtve, iako joj je Međunarodna komisija „u nekoliko navrata nudila pomoć u identifikaciji posmrtnih ostataka NN osoba, posebno u slučajevima kada se nije uspjelo izolirati DNK profil".

Uz podatak da je posljednja identifikacija srpskih žrtava (5) obavljena u Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta u Zagrebu 25. 09. 2024. g., uz prisustvo predstavnika Komisije, navodi se i da je „hrvatska strana na zadnjem bilateralnom sastanku izvijestila da je započeta revizija posmrtnih ostataka u mrtvačnicama, osoba ekshumiranih iz masovnih i pojedinačnih grobnica u Hrvatskoj. U tom trenutku u Hrvatskoj dostojno su, do identifikacije, bili pohranjeni neidentificirani posmrtni ostaci 854 osobe" te da je radi prevladavanja izazova u identifikaciji Vlada RH na inicijativu Ministarstva branitelja „financirala nabavku kapitalne opreme za identifikaciju i uređenje dodatnog prostora za DNA laboratorij Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku. Tada je i navedeno da je za 94,6 posto od 854 neidentificirane osobe utvrđen odgovarajući genotip".

Što se tiče zahtjeva Republike Srbije oni se odnose na: Rješavanje slučajeva nestalih pripadnika JNA, uključujući one za koje su dostavljeni podaci o zarobljavanju; Verifikaciju preostalih neprijavljenih slučajeva nestalih (Operativna lista, predana 18. 12. 2013. g.); Ubrzanje ekshumacija preostalih registriranih grobnica u RH gdje su sahranjeni Srbi nakon „Bljeska" i „Oluje"; Ekshumacija i identifikacija ostataka na lokacijama za koje su zahtjeve podnijele obitelji nestalih preko Komisije; Rješavanje slučajeva stradalih tokom 1991. – 1992., čije su obitelji nestanak prijavile tadašnjem Jugoslavenskom crvenom križu; Ubrzanje identifikacije oko 900 ekshumiranih posmrtnih ostataka u mrtvačnicama u Zagrebu, Osijeku i Rijeci; Dostava spiska lokacija na kojima su ekshumirani posmrtni ostaci čiji identitet još nije utvrđen.

NEISKORIŠTENA MEĐUNARODNA POMOĆ

Pošto se predstavnici dviju strana nisu sastali već duže vremena postavljen je upit što je tome uzrok i kada se može očekivati nastavak suradnje na rješavanju ovog teškog pitanja?

U odgovoru Komisije se kaže kako je u okviru Berlinskog procesa 10. 07. 2018. je u Londonu usvojena Zajednička deklaracija o nestalim osobama. Potom, da su u sklopu Deklaracije, 6. studenog 2018. u Hagu, nadležna tijela potpisala Okvirni plan za

rješavanje pitanja nestalih u sukobu na području Jugoslavije te da se Okvirni plan sastoji od pet aktivnosti:

- 1) Rješavanje oko 4.000 NN slučajeva na cijelom prostoru Jugoslavije;
- 2) Razmjena podataka o nestalima između domaćih institucija i obitelji nestalih putem „Baze“ podataka aktivnih slučajeva osoba nestalih uslijed oružanih sukoba u Jugoslaviji 90-tih;
- 3) Razmjena informacija o mogućim lokacijama skrivenih grobnica i obavljanje zajedničkih ekshumacija;
- 4) Uključivanje obitelji nestalih u proces i
- 5) Organiziranje zajedničkih komemoracija u povodu obilježavanja Međunarodnog dana nestalih osoba.

Radi provedbe Okvirnog plana formirana je Grupa za nestale osobe, koju čine institucije odgovorne za traženje i identifikaciju nestalih iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Kosova i Srbije. Kako bi se efikasnije i blagovremeno provodio Okvirni plan Grupa je osnovala dvije Operativne grupe: za bazu podataka i za neidentificirane posmrtno ostatke. Komisija ističe da su aktivnosti provedene kroz ovaj vid suradnje doprinijele:

- Smanjenju broja neidentificiranih posmrtnih ostataka u mrtvačnicama širom regije (s 4.000 na 2.800 – Hrvatska oko 900, BiH 1.600 i Kosovo 300);
- U Hagu je 3. studenog g. objavljena regionalna lista nestalih pod nazivom „Baza podataka aktivnih slučajeva osoba nestalih uslijed oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji tokom 1990-ih“;
- Dogovoreno je da se razmjena informacija o mogućim lokacijama skrivenih grobnica i obavljanje zajedničkih ekshumacija vrši na bilateralnoj osnovi te da domaće institucije o tome mogu obavijestiti Grupu za nestale osobe;
- Uključivanje obitelji nestalih u rad Grupe i osnivanje posebnog Forum za žene na kojem prisustvuju predstavnice udruženja i nadležnih tijela za traženje nestalih u regiji i Forum za obitelji
- Jedina zajednička komemoracija održana je 13. rujna 2022. u Podgorici, kada su predstavnici institucija nadležnih za traženje nestalih, kod Spomenika svim civilnim žrtvama sukoba na prostoru bivše Jugoslavije, uz prisustvo predstavnika Međunarodne komisije, ambasadora Velike Britanije i predstavnika obitelji nestalih, u znak poštovanja i sjećanja na žrtve, položili vijence. Komemoraciji nisu prisustvovali predstavnici iz Hrvatske.

NEDOSTATAK ŠIRE SURADNJE

Iako se u opširnom tekstu posebno ne naglašava, može se reći da je moguće dokučiti kakva je suradnja Komisije s nevladinim organizacijama. Nema pak navoda o kontaktima sa Savezom udruga zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja, što je

bilo jedno od pitanja. U tom smislu nema ni odgovora na upit da li bi se udruge, koje se bave potragom za nestalima, trebale udružiti i zajedno vršiti pritisak, odnosno ispomagati se u traženju nestalih, kad već nema suradnje na razini država?

U pogledu velikog broja neidentificiranih te tempa kojim se vrši identifikacija zbog čega većina rodbine neće doživjeti da njihovi bližnji budu identificirani postavljeno je i pitanje što treba uraditi da bi se taj proces pokrenuo smjesta i ubrzao?

Uz konstataciju da je rješavanje pitanja nestalih jedno od najkompleksnijih otvorenih pitanja u odnosima sa Hrvatskom, ocjenjuje se da je „rješavanje zahtjeva jedne i druge strane ključno za značajniji napredak u pronalaženju nestalih“. Pritom se smatra da je za daljnji napredak „neophodno intenziviranje i koordinacija aktivnosti svih nadležnih organa i institucija na rješavanju ovog pitanja sa Hrvatskom, koji bi omogućio sistematski, kontinuiran napredak u ovoj oblasti i rezultirao rješavanjem većeg broja slučajeva nestalih sa spiskova jedne i druge strane“.

Također, da je za napredak procesa „neophodno intenziviranje i koordinacija aktivnosti nadležnih domaćih institucija strana sudionica Grupe nestalih osoba, što bi pomoglo u rješavanju preostalih slučajeva nestalih osoba sa Hrvatskom“. S tim u vezi se ocjenjuje da tome „na žalost ne doprinose sve učestalije i oštrije kritike i optužbe najviših hrvatskih zvaničnika, da je za zastoj u ovom procesu odgovorna Srbija“.

Pritom se navodi da je i „pored postignutih zajedničkih rezultata kroz Grupu za nestale osobe, angažiranje Hrvatske u njenom radu minimalno, u smislu davanja doprinosa u rješavanju slučajeva nestalih, iako je njeno učešće obavezujuće na temelju potpisanih dokumenata“. Također, da su ostale članice Grupe za nestale suglasne s ovom tvrdnjom, „naročito institucije Bosne i Hercegovine“ te da treba imati u vidu i da „na sjednicama Grupe, ispred Hrvatske ne sudjeluju donositelji odluka što onemogućuje postizanje dogovora i dovodi do usporavanja realizacije aktivnosti ove Grupe čineći je nefunkcionalnom“.

Autor: Pero Jurišin tekst objavljen 26.10.2025. godine

Tekst je dio serijala projekta „ Problem nestalih osoba u Domovinskom ratu – k istini, a protiv političkih manipulacija „ koji se realizira uz financijsku podršku Agencije za elektroničke medije u okviru Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama – poticanje kvalitetnog novinarstva za 2025. godinu.

